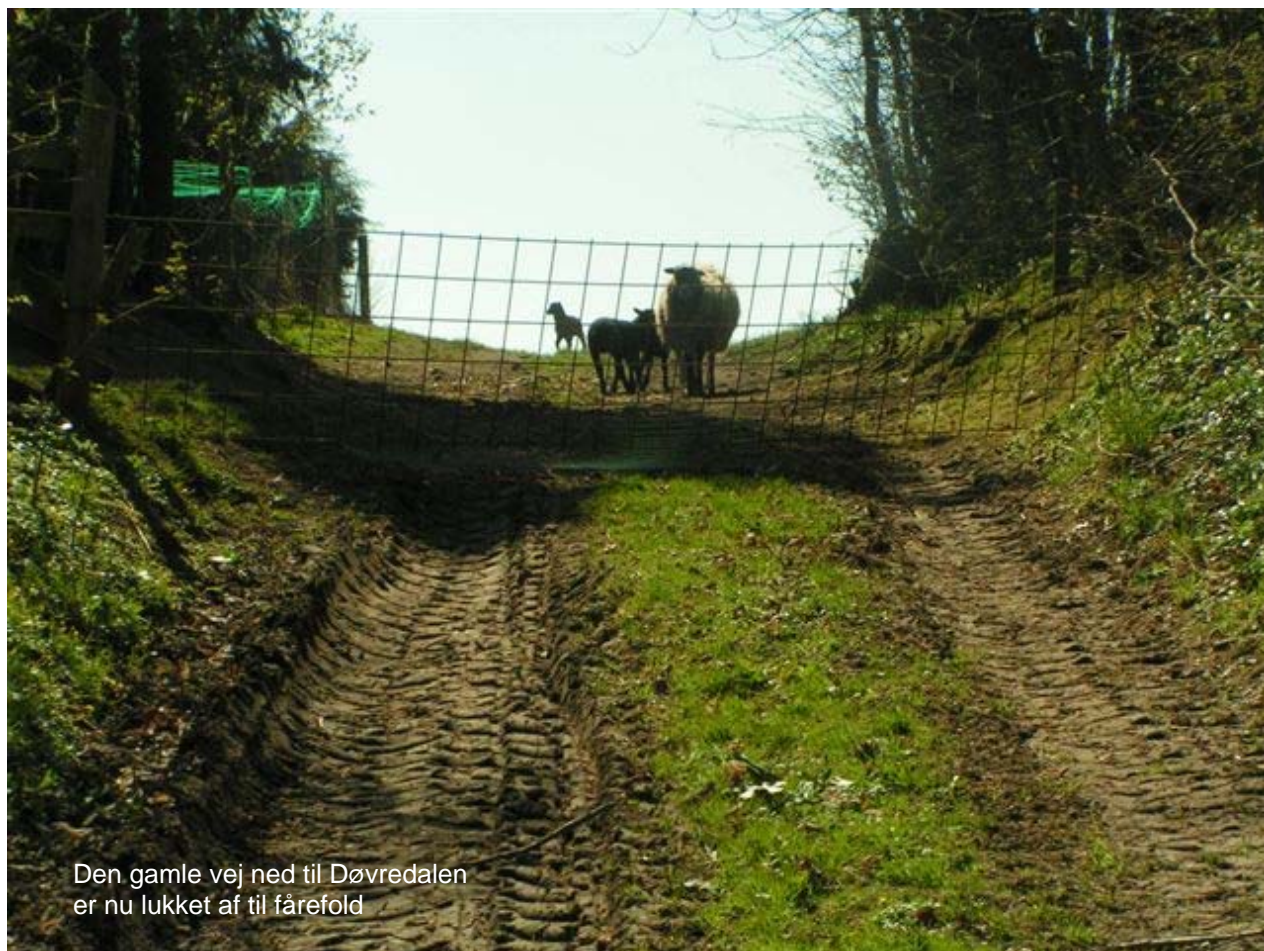

Vejene har flyttet sig med tiden

Tekst og foto: Svend Kramp

Det er altid godt at blive klogere, at lære og opleve noget nyt. Det skete for mig, da jeg havde skrevet den første artikel om de gamle hulveje ved Bobbebro og Døvredalen. Da blev jeg gjort opmærksom på, at Kort- og Matrikelstyrelsen har lagt alle sine gamle matrikelkort ud på internettet, så man kan studere dem hjemme ved computeren, før eller efter man går på opdagelse i landskabet.

Matrikuleringen blev indført i begyndelsen af 1800-tallet for at få en konkret vurdering af al landbrugsjord af hensyn til beskatningen. Så alle marker og skel blev omhyggeligt målt op og tegnet ind med matrikelnumre osv. men også alle gårde og huse, byer, kyster, klipper, skove, åer, søer osv. – samt alle veje. Efter en snes års opmålinger blev kortene tegnet i 1824-26 i målestoksforholdet 1:4000, og de er flere gange siden ført ajour som den mest detaljerede kortlægning endnu i Danmark.

Den gamle vej ned til Døvredalen er nu lukket af til fårefold

Tidligere kunne man finde de gamle kort og dermed vejene ved at gå ind på Matrikelstyrelsens hjemmeside på internettet: <http://arkiv.kms.dk/mpn>, men denne hjemmeside kræver nu brugernavn og adgangskode.

Brug i stedet By- og Landskabsstyrelsens side <http://kort.plansystem.dk> og klik på "KMS" i menulinjen. Følg anvisningen og klik på Bornholm for at markere det sted/sogn/ejerlav, der ønskes at søge i. Det er tilrådeligt først at zoome ind på Bornholm, så det herved bliver nemmere at "ramme" det ønskede mål. Der kommer en liste frem over hele det valgte sogns/ejerlavs matrikelkort, f.eks. de første fra 1824-26, der var gyldige op til 1860.

Det kan måske være lidt svært at finde det sted, man leder efter, for de gamle kort er ikke vendt nøjagtigt med Nord opad som moderne kort, og der er et virvar af streger og signaturer og mål og numre og navne og notater om de enkelte marker og jorder. Så må man forsøge sig frem ved at finde f.eks. en gård eller et andet konkret punkt og så zoome ind og flytte på kortet eller dreje det, så det passer med verdenshjørnerne og de moderne kort. Det er også lidt svært at følge vejene ud over øen, for hvert sogn er tegnet for sig som en ø uden overlap til nabosognene.

Mange steder kan man se, at de gamle veje går stort set som vejene i dag, men der er også mange steder, hvor vejene er nedlagt eller flyttet. Nogle er blevet overflødige, fordi der er anlagt helt nye veje,

som for eksempel flere steder langs Nordøstkysten, hvor den moderne strandvej har afløst nogle af de gamle veje mellem byerne inde i landet og derfra ud til havnebyerne og kysterne.

Eller nyere veje er ført mere direkte igennem landskabet, ved at der er bygget broer over vandløb eller jævnet dale og bakker, så vejene er blevet nemmere at køre på. De ændringer siger meget om de store og små forandringer, der er sket i samfundet.

Vejen over Bobbebroen er fra før 1860

Prøv at finde kortet fra 1826 over Rø Sogns søndre del og zoom ind på området ved Bobbebroen, i hjørnet ved sognegrænsen til Østerlars sogn.

Fra broen er der tegnet en brun smal vej, der snor sig fra Østerlars-siden af åen over broen, op forbi den stejle skrænt og rundt om bakken, indtil den oppe på markerne i Rø slår nogle buer mod vest, op mod Rø by. Det vil sige, at den vej har været i brug inden 1860, og alle de hulveje, der går fra broen lige op over skrænten, må være endnu ældre, som jeg også skrev i den første artikel - sandsynligvis flere hundrede år gamle.

Vejen rundt om bakken nord for Bobbebroen er fra før 1860

En lidt smallere vej med tværstreger, altså nedlagt inden 1860, går nede fra Salenebugten nord for Bobbeåen op over markerne mod sydvest til Røbrovej og Rø. Også en lidt bredere lysebrun vej fra Salenebugten går i et lige stræk direkte op over markerne mod Rø. Den er lig med den moderne Salenevej, som på den strækning har afløst de to andre ældre veje i den periode kortet var gyldigt, fra 1826 til 1860. Et lille stykke af den yngste vej fra broen rundt om bakken kan man stadig finde som en bevokset hulvej nord for Salenevej, og begge de to gamle veje kan man se som mørke streger i marken på det helt moderne internet-kortværk Google Earth.

På det gamle kort står der ved Bobbebroen, at vejen går til Gudhjem, og på kortet over Østerlars kan man se, at den går i en bue langs åen rundt om bakken nord for Bobbegård, langs det stengærde, der blev vist i den første artikel og op over markerne mod sydøst, faktisk tæt på den nuværende Bobbevej, op til Sigtevej og derfra til Gudhjem eller Østerlars. Men det var kun en lokal vej: "Landevejen" fra Nexø over Østerlars og Rø til Allinge, går længere inde i landet, ved den nuværende Brommevej.

En helt anden vej over Døvredalen

Jeg blev også klogere på vejene ved Døvredalen og Fårebrovejen.

På det gamle matrikelkort, Bodilsker sogn, "Østlige del af Højlyngen" fra 1825, kan man se, at den brede "Fælles Drift", der går fra Gadeby i Bodilsker op mod Højlyngen, drejer over Døvredalen ca. 400 meter syd for, hvor den nuværende Fårebrovejen krydser dalen med de mange gamle hulveje. Denne sydlige vej krydser dalen ved de to ejendomme, der i dag hedder Fårebrovejen 15 og 17 og går i en bue mod vest over højderyggen til ejendommen Stenhøj og videre ad småvejene mod nordvest.

Så jeg tog ud til Døvredalen for at prøve at finde den forsvundne sydlige vej. Det lykkedes.

Den gamle kvægvej – "gade" – går i dag forbi Fårebrovejen nr. 17 som en markvej, der er spærret af en indhegning til får, men den fortsætter som en hulvej ned i dalen, over en lille bæk, hvor der er to små gamle stensatte broer, og fra dem som en bred lav forhøjning – helt sikkert en gammel vejdæmning – på skrå over engen til to meget dybe hulveje op over skovskrænten mod vest.

Hulvejene begynder ved den nordre ende af en lang og helt lodret op til fem meter høj klippevæg, som danner en meget flot væg på den side af dalen og engen. Noget oppe ad skrænten krydses hulvejene af to gamle stengærder, som til gengæld ikke er tegnet på kortet, så de må være yngre. På kortet er der vist flere stengærder længere oppe langs vejen og en sten-hegnet lukket oval øverst på klippen, som jeg ikke kunne finde, men som kan have været en fold, hvor man i gamle dage måske har gennet kreaturerne eller fårene ind, når de skulle drives hjem efter en tid på græs på højlyngen. I øvrigt – den gamle vej på matrikelkortet kan også ses som et spor på internetkortet Google Earth.

Det var blot et par eksempler på, hvad der stadig findes af gamle veje på Bornholm. Hvis man vil vide endnu mere, så har Bornholms Museum et utal af gamle kort, også med vejene, for eksempel det fine "Hammers Kort" fra 1750, og mange nøjagtige opmålinger af hulveje flere steder på øen. Desværre er de ikke fredet eller på anden måde sikret mod at forsvinde, for de er også en del af historien, som kan fortælle om samfundets udvikling gennem tiderne. Men prøv selv at finde spor af de gamle veje ved at studere gamle kort og gå rundt ude i landskabet. Men husk, at man ikke bare må trampe ind på privat jord. Man bør spørge ejeren om lov først.

Alle rettigheder til ovenstående tilhører forfatteren. Benyttelse af tekst eller billeder til andet end umiddelbar læsning skal aftales udtrykkeligt med mig:

Journalist Svend Kramp, Hedebovej 40, 3700 Rønne, Tlf. 5695 5222

mail-to: svend.kramp@mail.dk